

Γυμνάσιο-Λύκειο που
λειτουργεί εντός του Ειδικού
Καταστήματος Κράτησης
Νέων (Ε.Κ.Κ.Ν.Α.)

Εθνικό
Αρχαιολογικό
Μουσείο

Το προσφυγάκι

Το παιχνίδι στην αρχαία Ελλάδα

Συμμετέχοντες

Σχολείο: Γυμνάσιο - Λύκειο που λειτουργεί εντός του Ειδικού Καταστήματος Κράτησης Νέων Αυλώνα

Αριθμός μαθητών: 32 (δύο τμήματα 15 και 17 μαθητών)

Αριθμός παλινοστούντων/αλλοδαπών μαθητών: 32

Χώρες προέλευσης μαθητών: Αλβανία, Αλγερία, Πακιστάν, Μαρόκο, Τανζανία, Γκάμπια, Σομαλία, Αρμενία, Τουρκία, Σουδάν, Παλαιστίνη.

Προφίλ της τάξης: Κάποιοι μαθητές είχαν καλή γνώση της ελληνικής γλώσσας, όμως οι περισσότεροι είχαν χαμηλό επίπεδο ελληνικών ή και καθόλου γνώση ελληνικών.

Όνόματα εκπαιδευτικών: Πέτρος Δαμιανός - Μαθηματικός/Διευθυντής, Λαμπρινή Παπαδήμα - Φιλολόγος/Μουσειολόγος, Βασιλική Δουζένη - Καθηγήτρια Καλλιτεχνικών.

Μουσείο: Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

Συλλογή ή αντικείμενα που έγιναν αντικείμενα διαπραγμάτευσης: Τα αντικείμενα που επιλέχθηκαν ήταν σχετικά με τα παιχνίδια των αρχαίων Ελλήνων. Λόγω της διεξαγωγής του προγράμματος εκτός μουσείου, χρησιμοποιήθηκαν ακριβή αντίγραφα, καθώς και ψηφιακή παρουσίαση με εικόνες από τον εκθεσιακό χώρο του μουσείου και αρχαία αντικείμενα που σχετίζονται με το παιχνίδι.

Διαπολιτισμική διάσταση των συγκεκριμένων αντικειμένων:

Τα παιχνίδια των αρχαίων Ελλήνων, φτιαγμένα από απλά υλικά και εύκολα στην κατασκευή, όχι μόνο διατηρούνται στην πλειονότητά τους έως τη σημερινή εποχή, αλλά είναι κοινά σε πολλές διαφορετικές περιοχές του κόσμου (μπάλα, γιο-γιο, σβούρα, κούκλα κ.ά.). Το γεγονός αυτό έκανε ιδιαίτερα κατάλληλη την επιλογή αυτού του θέματος για την υλοποίηση εκπαιδευτικού προγράμματος σε τάξεις αποτελούμενες εξ ολοκλήρου από αλλοδαπούς μαθητές, πολλοί εκ των οποίων δεν μιλούσαν καλά ή καθόλου ελληνικά. Η οικειότητα του θέματος θα τους επέτρεπε να παρακολουθήσουν καλύτερα και να συμμετέχουν ενεργητικά.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το πρόγραμμα έγινε παράλληλα σε δύο διαφορετικά τμήματα: το ένα τμήμα είχε μαθητές που είχαν σχετική άνεση στη χρήση της ελληνικής γλώσσας, ενώ στο άλλο η πλειονότητα των μαθητών καταλάβαινε λίγο τα ελληνικά και δεν είχε ως επί το πλείστον τη δυνατότητα έκφρασης στην ελληνική γλώσσα. Στην τελευταία περίπτωση, καθοριστική ήταν α) η χρήση παραστατικών κινήσεων εκ μέρους των μουσειοπαιδαγωγών και β) η

ενεργητική συμμετοχή όσων μαθητών μπορούσαν να κατανοήσουν και να εκφραστούν καλύτερα στα ελληνικά, οι οποίοι ανταποκρίνονταν στις οδηγίες και τις ερωτήσεις και λειτουργούσαν ως παράδειγμα για όσους είχαν δυσκολία ή μετέφραζαν στους διπλανούς τους σε κάποιες περιπτώσεις.

Όνόματα αρχαιολόγων: Μαρία Σελέκου, Γιούλη Κουτσιανά, Δέσποινα Καλεσοπούλου, Νεκταρία Ρουμελιώτη (ζωγράφος ΕΑΜ).

Στόχοι

Γνωστικοί-Παιδαγωγικοί

- Να γνωρίσουν οι μαθητές τα αρχαία παιδικά παιχνίδια ως μέσο ψυχαγωγίας αλλά και άμιλλας και να διακρίνουν τα διαφορετικά είδη παιχνιδιών.
- Να παρατηρήσουν από κοντά και να χρησιμοποιήσουν αντίγραφα αρχαίων παιχνιδιών με τα οποία έπαιζαν τα παιδιά στην αρχαιότητα.
- Να συγκρίνουν τα αρχαία με τα σύγχρονα παιχνίδια, όχι μόνο της Ελλάδας, αλλά κυρίως των χωρών καταγωγής τους και να διαπιστώσουν τη διαχρονικότητα ορισμένων, καθώς και τα κοινά πολιτισμικά στοιχεία που ενώνουν τους λαούς και προκύπτουν πολλές φορές από τις μετακινήσεις και την επικοινωνία τους.
- Να εξοικειωθούν με έννοιες, όπως «μετανάστευση» και «προσφυγιά», μέσα από τη «διαδρομή» παιδικών παιχνιδιών με τη μετακίνηση λαών.
- Να εξοικειωθούν με την πολιτιστική κληρονομιά του τόπου μας.
- Να αναπτυχθούν οι δημιουργικές ικανότητες των μαθητών με τη βοήθεια εικαστικών δραστηριοτήτων.

Συναισθηματικοί

- Να καλλιεργηθεί η κοινωνικότητα και το πνεύμα συνεργασίας και ευθύνης μέσα από τη συμμετοχή των μαθητών στην υλοποίηση ενός ομαδικού έργου.
- Να νιώσουν οι μαθητές χαρά και ικανοποίηση από τα αποτελέσματα των εργασιών τους.

Κιναισθητικοί

- Να χρησιμοποιήσουν το σώμα τους για να εξερευνήσουν τον τρόπο χρήσης των αρχαίων παιχνιδιών (αντιγράφων).

Σύνδεση με Πρόγραμμα Σπουδών

Οι συγκεκριμένες δράσεις συνδέονται με το ΑΠΣ του μαθήματος της Λογοτεχνίας και της Ιστορίας Γυμνασίου, καθώς και με το μάθημα των Εικαστικών.

Δράσεις

Στη διάρκεια της ημερίδας «Σχολικές επισκέψεις σε μουσεία στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης», που υλοποιήθηκε στο πλαίσιο της υποδράσης 9.5 «Εκπαιδευτικές επισκέψεις μαθητών» της Πράξης «Εκπαίδευση Αλλοδαπών και Παλιννοστούντων Μαθητών» στο ξενοδοχείο Τιτάνια των Αθηνών στις 19/01/2013, έγινε η πρώτη συνάντηση και συνεργασία εκπαιδευτικών και μουσειοπαιδαγωγών και αποφασίστηκε από κοινού το πλαίσιο της δράσης και η διαπολιτισμική του διάσταση.

Πριν την επίσκεψη των μουσειοπαιδαγωγών στο σχολείο, υπήρξε σχετική προετοιμασία. Στο μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας οι μαθητές διδάχθηκαν κείμενα που αφορούν στη μετανάστευση, την προσφυγιά, την ξενιτιά, όπως π.χ. «Ο δρόμος για τον Παράδεισο είναι μακρύς» της Μ. Κλιάφα, «Η καλή μέρα απ' το πρωί φαίνεται» και «Δύο γράμματα της Χαράς» του Θ. Βαλτινού, «Ταξίδι χωρίς επιστροφή» της Δ. Σωτηρίου, «Αναμνήσεις της Κωνσταντίνας από τη Γερμανία» της Α. Ζέη, «Για τον όρο 'μετανάστες'» του Μπ. Μπρεχτ κ.τ.λ., και συζήτησαν για τους όρους «μετανάστης» και «πρόσφυγας», για τα προσωπικά τους βιώματα, για παιχνίδια που έπαιζαν στις πατρίδες τους και μετέπειτα στις εκάστοτε χώρες υποδοχής και στην Ελλάδα, για αγαπημένα αντικείμενα και παιχνίδια που έφεραν μαζί τους κ.λπ. Στη συνέχεια, συσχέτισαν αυτές τις εμπειρίες με την «ιστορία» που αφηγείται το «προσφυγάκι», το έκθεμα του ΕΑΜ που αποτέλεσε αφορμή της όλης δράσης. Σε συνδυασμό με το πολιτιστικό πρόγραμμα των δημιουργιών με πηλό που υλοποιείται στο σχολείο μας με υπεύθυνο τον κύριο Καραγιώργο, οι μαθητές δημιούργησαν πήλινες σβούρες, παρόμοιες με αντίγραφο αρχαίας σβούρας που προμηθευτήκαμε από το ΕΑΜ.

Για την καλύτερη προετοιμασία του εκπαιδευτικού προγράμματος που θα διεξαγόταν στο σχολείο, οι δύο από τις τέσσερις μουσειοπαιδαγωγούς επισκέφτηκαν το σχολείο μία εβδομάδα νωρίτερα, για να επιλέξουν τους κατάλληλους χώρους και να συζητήσουν τη ροή του προγράμματος με τους καθηγητές και τις καθηγήτριες.

Η δομή του εκπαιδευτικού προγράμματος περιλάμβανε α) γνωριμία με την ομάδα και εξοικείωση με το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο και τις συλλογές του. Προς το σκοπό αυτό έγινε σύνδεση με την ιστοσελίδα του μουσείου και

παρουσιάστηκαν ενδεικτικά κάποιες αίθουσες και εκθέματα του μουσείου. β) Εισαγωγή στο θέμα του αρχαίου παιχνιδιού: παρουσιάστηκαν ψηφιακά εικόνες αρχαίων παιχνιδιών από τις συλλογές του μουσείου και έγινε συζήτηση για τον τρόπο εύρεσής τους.

Εικόνα 1: Παρουσίαση αρχαίων παιχνιδιών του ΕΑΜ

γ) Παιχνίδι με τα αντίγραφα αρχαίων παιχνιδιών: οι μαθητές είχαν τη δυνατότητα να αγγίξουν και να δοκιμάσουν τον τρόπο με τον οποίο παίζονταν τα αρχαία παιχνίδια. Στο πλαίσιο αυτό γινόταν συζήτηση για ανάλογα παιχνίδια που μπορεί να υπήρχαν και να έπαιζαν στις χώρες καταγωγής τους.

Εικόνα 2: Άγγιγμα αντιγράφων αρχαίων παιχνιδιών

δ) Ταξινόμηση αρχαίων παιχνιδιών ανάλογα με το είδος τους (παιχνίδια με ζώα, αθλητικά παιχνίδια, παιχνίδια αθύρματα). Προς το σκοπό αυτό χρησιμοποιήθηκαν πλαστικοποιημένες φωτογραφίες αρχαίων παιχνιδιών και παραστάσεων, οι οποίες και ομαδοποιήθηκαν με επικόλληση πάνω στον πίνακα της τάξης. Στη συνέχεια ζητήθηκε από τους μαθητές να γράψουν σε αυτοκόλλητα χαρτάκια ποια παιχνίδια τους αρέσουν περισσότερο και ποια παίζονται περισσότερο στις χώρες καταγωγής τους και να τα επικολλήσουν στην κατάλληλη κατηγορία. Με αυτόν τον τρόπο έγινε

εφικτό να βγουν σχετικώς ολοκληρωμένα συμπεράσματα για τη διαχρονικότητα και τη διαπολιτισμική διάσταση των παιχνιδιών. ε) Εικαστική δραστηριότητα: οι μαθητές επιζωγράφισαν το προσχέδιο αρχαίου παιχνιδιού, που είχαν επιλέξει, με τα χρώματα και τον τρόπο που εκείνοι επιθυμούσαν (το προσχέδιο υπήρχε για λόγους οικονομίας χρόνου).

Εικόνα 3, 4: Εικαστική δραστηριότητα

Στο τέλος, τα έργα μεταφέρθηκαν στο μουσείο, όπου σαρώθηκαν ψηφιακά και έγινε σύνθεση σε ομαδική αφίσα.

Εικόνα 5: Ομαδική αφίσα

Τα προγράμματα διήρκεσαν 90 λεπτά το καθένα. Η διάρκεια αυτή ήταν η μόνη εφικτή σε σχέση με το χρόνο που χρειαζόταν για την κατάλληλη προετοιμασία της σχολικής τάξης και σε συνάρτηση με το συνολικό πρόγραμμα των κρατούμενων.

Η επαφή με τα αντικείμενα, η αναζήτηση προσωπικών βιωμάτων και αναμνήσεων από τις χώρες καταγωγής των μαθητών ως προς τα παιχνίδια και τον τρόπο που παίζονταν, επέτρεψε την ελεύθερη συναισθηματική έκφραση και το δέσιμο της ομάδας μέσα από το μοίρασμα εμπειριών και την εμπλοκή σε απτικές και καλλιτεχνικές δραστηριότητες.

Οι δράσεις με σαφή διαπολιτισμικό χαρακτήρα ήταν οι συζητήσεις για τα παιχνίδια που παίζουν στις χώρες καταγωγής τους με αφορμή τον χειρισμό των αντιγράφων των αρχαίων παιχνιδιών και την ταξινόμηση του εποπτικού υλικού ανά είδος παιχνιδιού. Η καταγραφή σε αυτοκόλλητα χαρτάκια των αγαπημένων τους παιχνιδιών επέτρεψε στους μαθητές να έχουν και οπτική εικόνα των δημοφιλέστερων παιχνιδιών στις χώρες των συμμαθητών τους, κάτι πολύ χρήσιμο δεδομένου ότι τα τμήματα είχαν υψηλό ποσοστό μαθητών που δεν είχαν ιδιαίτερη εξοικείωση με την ελληνική γλώσσα. Η καταγραφή έγινε, επίσης, αφορμή σε αρκετές περιπτώσεις για να αναζητήσουν οι μαθητές τον τρόπο που ονομάζεται κάποιο παιχνίδι στα ελληνικά ή/και τον τρόπο γραφής του στο ελληνικό αλφάβητο.

Διάρκεια προγράμματος: 20/1/13 έως 15/6/13

Αξιολόγηση

Λόγω της μικρής εξοικείωσης των παιδιών με την ελληνική γλώσσα δεν ήταν δυνατόν να ζητηθεί γραπτή αξιολόγηση. Η ενεργητική συμμετοχή τους, όμως, σε όλα τα στάδια του προγράμματος, τα χαμόγελα και το κέφι τους ήταν θετικά σημάδια ότι το εκπαιδευτικό πρόγραμμα τους ικανοποίησε σε σημαντικό βαθμό. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι στο τμήμα που είχε μεγαλύτερη ευχέρεια με τα ελληνικά κάποιοι μαθητές έδειχναν γνήσιο ενδιαφέρον και παραινούσαν τους συμμαθητές τους, πριν πάρουν το λόγο, να ακούσουν προσεκτικά τις αφηγήσεις συμμαθητών από διαφορετικές χώρες ως προς το πώς έπαιζαν εκεί τα παιχνίδια. Επίσης, στο τμήμα που δεν γνώριζε καλά ελληνικά, παρατηρήθηκε ότι στη φάση της εικαστικής δραστηριότητας, τα παιδιά εκφράστηκαν ελεύθερα και δημιουργικά, ίσως γιατί βρήκαν ένα μέσο συμμετοχής που δε στηριζόταν στη λεκτική επικοινωνία. Κατ' επέκταση, επιβεβαιώνουμε την αξία της δημιουργικής δραστηριότητας σε προγράμματα που απευθύνονται σε πολυπολιτισμικές ομάδες.

Μετά το πέρας του προγράμματος, έγινε συνάντηση αξιολόγησης των μουσειοπαιδαγωγών με το εκπαιδευτικό προσωπικό του σχολείου, το οποίο

παρίστατο κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής του προγράμματος. Επιβεβαιώθηκε από τους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι γνώριζαν καλύτερα τη δυναμική των τμημάτων, το θετικό κλίμα και η αίσθηση ευχαρίστησης που δημιούργησε το πρόγραμμα στους μαθητές. Χαρακτηριστικά αναφέρθηκε ότι και μόνο το γεγονός ότι παρέμειναν ως το τέλος στην τάξη είναι ενδεικτικό του ενδιαφέροντος που τους προκάλεσε, γιατί σε αντίθετη περίπτωση θα είχαν αποχωρήσει. Κατατέθηκε, επίσης, το στοιχείο ότι και άλλοι μαθητές του σχολείου, οι οποίοι ανήκαν σε διαφορετικά τμήματα και κατά συνέπεια δεν θα συμμετείχαν στο πρόγραμμα, έδειξαν μεγάλο ενδιαφέρον και επιθυμία να διοργανωθεί κάτι ανάλογο και για αυτούς. Το ενδιαφέρον τους ήταν αισθητό και κατά τη διάρκεια διεξαγωγής του προγράμματος, αφού συχνά παρακολουθούσαν από τα παράθυρα της τάξης, ενώ ρωτούσαν τις μουσειοπαιδαγωγούς πριν και μετά το πρόγραμμα, πότε και αν θα συμμετάσχουν και αυτοί.

Ένα στοιχείο που προέκυψε από τη συνάντηση αξιολόγησης, αλλά και ειπώθηκε και από μέλη της ομάδας που είχαν μεγαλύτερη ευχέρεια με τα ελληνικά, είναι ότι θα επιθυμούσαν σε επόμενη συνεργασία, να ήταν μεγαλύτερο το τμήμα που αφορούσε την «ξενάγηση» στο μουσείο με χρήση φωτογραφιών και βίντεο. Οι μαθητές ήθελαν περισσότερα στοιχεία για να γνωρίσουν καλύτερα το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο και τις συλλογές του, συχνά μάλιστα ρωτούσαν, τόσο κατά τη διάρκεια του προγράμματος όσο και μετά το πέρας του, πού ακριβώς είναι το μουσείο ώστε να μπορέσουν να το επισκεφτούν μετά την αποφυλάκιση. Προκειμένου να ικανοποιηθεί αυτή η επιθυμία, στάλθηκε λίγες μέρες μετά το πρόγραμμα, ψηφιακή παρουσίαση με περισσότερες φωτογραφίες από τα εκθέματα και τους εκθεσιακούς χώρους του μουσείου ώστε να παρουσιαστεί στην τάξη.

Κλείνοντας, θα θέλαμε να αναφέρουμε ότι η πραγματοποίηση του εκπαιδευτικού προγράμματος στο σχολείο των φυλακών ήταν μια πολύ θετική εμπειρία και για το προσωπικό του μουσείου. Παρά τις αρχικές επιφυλάξεις για τη δυσκολία επικοινωνίας με ομάδες που δεν γνώριζαν καλά ή καθόλου τα ελληνικά και την ψυχολογική φόρτιση που προκαλούσε η αίσθηση του εγκλεισμού νέων ανθρώπων, η ανταπόκριση, ο σεβασμός και το γνήσιο ενδιαφέρον των μαθητών, η χαρούμενη ατμόσφαιρα στους χώρους του σχολείου και η ποιότητα και η φιλική διάθεση του εκπαιδευτικού προσωπικού τις εξανέμιση. Φεύγοντας, η ηθική ικανοποίηση ότι το μουσείο συνέβαλε έστω και λίγο στο να εμπλουτιστεί η καθημερινότητα αυτών των νέων ανθρώπων με νέα πρόσωπα και ποιοτικά ερεθίσματα, που τους βοήθησαν να εκφραστούν και να ανοίξουν τους ορίζοντές τους, ήταν το μεγαλύτερο όφελος. Η επιτυχημένη διεξαγωγή του εκπαιδευτικού προγράμματος στο σχολείο των φυλακών προσέφερε μια ακόμη απόδειξη ότι ο πολιτισμός δίνει κίνητρα συμμετοχής, συμβάλλει στη δημιουργία θετικής διάθεσης και αποτελεί ένα πολύτιμο εργαλείο ένταξης.